

Veen in de ondergrond leidt tot waterproblematiek

Dilemma's in de polder

Afgelopen jaar luidde waterschap Zuiderzeeland de noodklok over een nieuw fenomeen. Voor sommige delen van de Noordoostpolder kan het schap in de toekomst wellicht geen goede waterhuishouding garanderen wegens bodemdaling door veen in de ondergrond. Ik ga naar Marit van Boheemen in Nagele, die volop met het probleem wordt geconfronteerd.

Huib Rijk

Huib Rijk bezoekt elke twee maanden een collega-akkerbouwer en praat met hem over zijn bedrijf. Hoe onderneemt deze akkerbouwer? Hoe maakt hij keuzes en waarom juist deze? En hoe zien de toekomstplannen er uit?

Wat mij opvalt

De vernatting is in sommige delen van de NOP een complex probleem. Diverse effecten spelen een rol: bodemdaling, bodemsamenstelling en waterhuishouding. Deze beïnvloeden elkaar onderling, zodat lastig is aan te geven wat de doorslaggevende factor is en wie tot actie moet overgaan. Gelukkig merk ik dat de getroffen boeren en het waterschap Zuiderzeeland met elkaar in gesprek willen blijven. Bewustwording en erkenning zijn een eerste stap, maar dat geeft geen garantie dat het probleem ook echt oplosbaar is.

„Dit seizoen verloopt alles gelukkig goed. Maar vorig voorjaar stond ik onkruid te stippen tussen de bieten die half onder water stonden. En de uien brachten maar 25 ton per hectare op.“ Marit van Boheemen schetst in een paar zinnen de verstreckende gevolgen van bodemdaling. Met het opbrengend vermogen van de grond is volgens haar weinig mis. Zonder wateroverlast kunnen uien 60 ton leveren, aardappelen 65-70 ton. De bieten deden in het topjaar 2014 zelfs 123 ton per hectare.

Veen

De grond van het bedrijf bestaat uit klei van 35-40 procent afslibbaar. Daaronder bevindt zich een veenlaag die tot 5 à 6 meter dik is. Marit haalt er een map met bodemkaarten bij. Iets verderop in het gebied vertoont de veenlaag een kabbelend patroon. Juist onder haar kavels en die van haar naaste burens is er sprake van een jojo-effect. „Plaatselijk zit het veen op 25 centimeter en kan er veen bovenkomen met ploegen. Even verderop kan het veen op een meter diep beginnen.“ Volgens Marit is dit ontstaan in het verleden, toen pakweg 1.000 jaar terug hier de rivier de Vecht uitstroomde en er een krekengebied was met geulen, moeras en hogere delen. Later zijn hier lagen over afgezet waardoor er een bont geheel van zand, veen en klei ontstond. In het verleden hebben zich weinig problemen met de waterhuishouding voorgedaan. Maar vanaf 2008 is het geregeld mis. „Wat is er aan de hand?“ vroeg haar man zich een jaar of tien terug af. Inmiddels ontstaan er lage plekken in de percelen waar wateroverlast optreedt. Al snel namen enkele boeren in het gebied contact op met waterschap Zuiderzeeland. Die concludeerde dat de veenlaag uitdroogt en oxideert, resulterend in bodemdaling. De situatie houdt Marit en zoon Koen flink bezig. Een trauma vindt ze

een te sterk woord, maar als het 's avonds of 's nachts hard regent, denkt ze wel: 'O jee, daar gaan we weer.'

Badkuip

De bodemdalingskwestie laat de getroffen boeren voorlopig niet los. Ze zoeken naar mogelijke andere oorzaken, zoals de 'bijzondere status' van het nabij gelegen Schokland. Tien jaar geleden werd dit voormalige eiland omgezet in een plasdrasgebied. Juist in de periode dat bij hen de problemen toenamen. Of er een oorzakelijk verband is? Volgens deskundigen kan dat niet het geval zijn. De groep boeren heeft zich goed verdiept in de situatie. Volgens hen loopt de oude stroomgeul van de Vecht langs of onder Schokland en vandaar naar hun gebied. „Al het water dat opgebracht wordt op Schokland, waar gaat dat naar toe?“ vragen ze zich af. Het eiland steekt ruim een meter boven de rest van de polder uit. Omdat de boeren de waterstand in de sloten op -70 centimeter hebben, is sprake van een niveauverschil van 2 meter over een afstand van 2 kilometer. Een behoorlijke kolomdruk derhalve. Ondergrondse lagen zijn niet zichtbaar. Feit is dat de verschillende lagen – zand, veen en klei – verschillende hydrologische eigenschappen hebben. Zand vormt vaak een watervoerende laag. Verzadigd veen en klei zijn nauwelijks doorlatend. Een opvallend effect is dit: soms zakt een oogstmachine of trekker met spuit plotseling weg, ook als daar geen veen, maar een dikke kleilaag is. Een verklaring kan zijn: als een kleilaag aan de zijkanten wordt ingesloten door waterverzadigd veen, ontstaat als het ware een badkuip waar water niet uit kan ontsnappen. Als daaronder een zandlaag is die als watervoerende laag fungeert, wordt door kwelwater de badkuip ook van onderaf gevuld. Zuiderzeeland is huiverig om tot onderbemaling over te gaan.

De redenering is dat het probleem slechts wordt verplaatst naar de toekomst – en dan in ernstigere mate. Het is bovendien de vraag of het een afdoende oplossing is. Het kan zijn dat beide problemen optreden: kwel op de ene plek en verderop bodemdaling door oxidatie van veen.

Missie

De hele kwestie is ruim voldoende om een flinke aanslag te plegen op iemands veerkracht. Toch is de persoonlijke situatie van veel grotere impact. Wil, de man van Marit, is zes jaar terug na een ziekbed overleden aan kanker. Behalve het persoonlijke aspect raakte dit direct de bedrijfssituatie. Voor Marit was stoppen van het bedrijf geen optie. Daarmee zou voor Koen de mogelijkheid boer te worden vervallen. Hij was toen 17 en Marit wilde voor alles het keuzemoment uitstellen. Inmiddels is hij 23 en heeft zijn studie in Wageningen afgerond. Koen gaat meer betrokken worden bij de bedrijfsvoering, al gaat hij dat in eerste instantie combineren met een baan in onderzoek naar ontwikkeling van precisielandbouwtoepassingen. Marit heeft de verantwoordelijkheid als zwaar ervaren. „Het is alsof je eerst in de cabine van een vrachtwagen hebt gezeten op de rijdersstoel en plotseling in je eentje achter het stuur moet plaatsnemen.“ Gelukkig hadden Marit en Wil veel geregeld voor dat moment. Enkele collega's met wie ze samenwerken, waren toen en zijn nog steeds een grote steun. „En adviseurs voor gewasbescherming en van de geautomatiseerde productbewaring kwamen in het begin wekelijks langs. Ook hebben de handelaren me enorm geholpen bij een partij uien die gecontracteerd was maar slecht van kwaliteit bleek.“ De plannen zijn inmiddels zover dat moeder en zoon een maatschap aangaan deze zomer. „Daarmee is mijn missie geslaagd“, aldus Marit. ■

Bedrijfsgegevens

Het akkerbouwbedrijf van Marit van Boheemen (53) en haar zoon Koen (23) in Nagele (NOP) heeft een oppervlakte van 68,8 hectare, deels pacht, deels erfpacht. Het bouwplan is als volgt: aardappelen 23,5 ha, wintertarwe 23 ha, uien 12 ha, bieten 5 ha en winterwortelen 5 ha. De kleigrond heeft een afslibbaarheid van 35-40 procent.

